

INFORMATOR

A

Akwarium - rzeźba plenerowa Wiesława Bielaka z 1975 roku. Stoi u zbiegu głównych alejek [Parku Ratuszowego](#), zachowana w całości, jako jedyna z kilku wcześniej tu stojących. Wykonana z wapienia pińczowskiego, powstałego 15 milionów lat temu w strefie przybrzeżnej mórz tropikalnych, więc przedstawia - jakżeby inaczej - rybę. Podobno ryba macha płetwą, gdy tylko ktoś z powodzeniem ukończy pętlę **Velo Huta**.

Aleja Róż – reprezentacyjna arteria założenia architektonicznego Nowej Huty, jedna z osi całego układu urbanistycznego. W latach 60. i 70. XX wieku, była obficie obsadzona różami, których współcześnie pozostało niewiele. W latach 1973-1989 stał tu sławny, także za sprawą działań opozycyjnych sabotażystów, pomnik Włodzimierza Lenina - dzieło Mariana Koniecznego. Obecnie miejsce spacerów, relaksu i wielu imprez plenerowych dla Nowohucian i nie tylko. Do dziś funkcjonuje tu najstarsza restauracja w Nowej Hucie - *Styłowa*, do której tłumnie zjeżdżają turyści z całego świata, a i lokalsi chętnie zaglądają.

Ania – zwana też *Dziewczynką lub Przedszkolakiem*. Chyba najmniejsza nowohucka rzeźba. Stoi przy Przedszkolu Samorządowym nr 46 na os. Na Skarpie. Stoi tak od lat 60.-70. XX wieku, a lokalna plotka głosi, że przedstawia dziecko, które nie zostało odebrane przez rodziców z przedszkola. Dalej czeka?

B

Blok szwedzki – zwany też *blokiem Ingardenów* od nazwiska projektantów, powstał w latach 1956-59, jako jeden z nowocześniejszych i pierwszy niesocrealistyczny budynek Nowej Huty. Baaaardzo długi blok, do tego złamany w jednej trzeciej długości pod kątem 30 stopni. Cała długość to 260 metrów. Z góry wygląda jak kij hokejowy. Blog o bloku okiem mieszkańca znaleźć można na [Instagramie](#).

Bocianie gniazdo – *Bocian, patrz, bocian! Jesteśmy uratowani!* czyli nowohucka *velomisja*. Gniazdo bocianich sąsiadów dużo bardziej znanego Władusia, który od ponad 20 lat przylatuje w rejon Wolicy. Właduszek urzęduje z dala od trasy *Velo Huta*, jego sąsiedzi prezentują się równie okazale.

C

Centrum Administracyjne Kombinat – budynki przy głównym wejściu do Kombinat. Dzieło socrealizmu, inspirowane sztuką renesansu - attyki nawiązują do krakowskich Sukiennic. Lokalsi

nazywają je *Pałacem Dożów* lub *Watykanem*, dowodząc tym samym prawdziwego obycia w szerokim świecie. Stanowi swoistą *bramę [Kombinatu](#)*, za którą mieści się ok. 10 km kwadratowych przestrzeni zakładowej. A samo Centrum Administracyjne w swoich podziemiach skrywa nie lada gratkę – schrony przeciwnuklearne, które chętni mogą zwiedzać po trzech specjalnie opracowanych trasach.

Cmentarz ewangelicki z XVII w. z kopcem grobowym, tzw. Kopcem Lutrów – pamiątka czasów reformacji. W 1593 roku Stanisław Żeleński wybudował tu murowany grobowiec, będący załącznikiem późniejszego cmentarza. W Łuczanie w XVI wieku powstał najbardziej skrajny odcinek reformacji w Polsce: zbór braci polskich. Po upływie ponad stu lat wyrokiem trybunalskim bracia polscy zostali na zawsze zniesieni i zamknięci. Cmentarz stał nieczynny, a podziemia kaplicy były rodzinnym grobowcem Żeleńskich aż do 1787 roku, kiedy to ówczesny właściciel wsi, Marcjan Żeleński, usypał na cmentarzu kopiec grobowy wysokości ok. 4 metrów, nazwany przez ludność miejscową Kopcem Lutrów. Stanowił on nową komorę grobową Żeleńskich. Na kopcu stoi pięciometrowej wysokości obelisk zwieńczony kamienną urną, pokryty napisami i wrytym herbem *Ciołek* rodu Żeleńskich.

Cmentarz Krzyży, *nowohucka Grabarka* – pomysł i dzieło ks. Józefa Hojnowskiego, byłego proboszcza w Górcie Kościelnickiej, który zaczął zbierać stare, niepotrzebne lub porzucone krzyże i ustawiał je na górcie przykościelnej. Krzyży jest ponad 200 – stąd skojarzenie z najważniejszym miejscem kultu religijnego wyznawców prawosławia i nieoficjalne miano *nowohuckiej Grabarki*. Krzyże ciągną się wzdłuż drogi, która wiedzie do drewnianego Kościoła pw. Wszystkich Świętych z siedemnastowiecznym obrazem Matki Boskiej Anielskiej. Kiedyś Górkę Kościelnicką nazywano *Górką Wrzodową* – wierzono bowiem, że modlitwa do obrazu Madonny pozwoliła miejscowym ustrzec się zarazy dziesiątkującej mieszkańców Krakowa i okolic. Obecnie nawet sam podjazd drogą pod kościół wyjątkowo korzystnie wpływa na zdrowie.

Cmentarz Parafialny w Mogile – zabytkowy cmentarz, którego początki sięgają 1347 roku. Pierwszy cmentarz w Mogile powstał wokół kościoła [Narodzenia Pańskiego i św. Bartłomieja Apostoła](#). Nowy założono kilkaset metrów dalej w 1795, a najstarszy zachowany obecnie grób datowany jest na 1854 r. i należy do rodziny Styczeńów. W 1964 nekropolia została zamknięta, z możliwością grzebania tylko osób mających już tu rodzinne grobowce. Dzięki działaniom lokalnej społeczności pochówki wznowiono w latach 80. XX wieku. Nad najstarszą częścią góruje mocno uszkodzony i zaniedbany grobowiec rodziny Rogozińskich, można tu także zobaczyć jedną z nielicznych na cmentarzu rzeźbę nagrobną modlącego się Chrystusa. Na terenie nekropolii znajdziemy także cmentarz wojenny z grobami 71 żołnierzy z okresu I Wojny Światowej.

D

Dawny pas startowy lotniska Rakowice–Czyżyny – w jego wschodniej części nie da się już wylądować nawet na drzwiach od stodoły, beton znika powoli pod naporem nowego budownictwa mieszkaniowego i samochodowych parkingów. Nieco więcej z liczącego kiedyś 2200 metrów długości pasa startowego zostało po drugiej stronie ulicy Stella-Sawickiego. Niegdyś najbardziej nietypowy deptak w Krakowie, stanowił atrakcję dla spacerowiczów, stał się również miejscem bicia rekordu Guinnessa w kategorii *największe dziecięce malowidło na świecie*.

Dworek Jana Matejki – zanim, po przebudowie i kilku zmianach właścicieli trafił w ręce Matejki, należał do Hugo Kołłątaja. Rektor Akademii Krakowskiej postawił na tym terenie drewniany dworek dla matki. To dlatego obok pamiątek po Janie Matejko znaleźć można tu też salkę poświęconą właśnie Kołłątajowi. Podczas wojny dworek uległ ogromnym zniszczeniom - stacjonowały tu wojska niemieckie. W późniejszych latach był zamieszkiwany przez margines społeczny, co przyczyniło się do kolejnych zniszczeń. W latach 60. dworek przejęło Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie i dokonało napraw starając się przywrócić pierwotny wygląd. Od 1966 r. pełni funkcję muzeum poświęconego twórczości Jana Matejki. Z oryginalnie zachowanych rzeczy pozostał tu jedynie zaprojektowany przez artystę ganek, ławka, drzwi wejściowe, fortepian i sztalugi.

Dwór Badenich w Wadowie – dwór powstał w 1874 r. i do 1930 r. należał do rodziny Badenich. Potem chwilowo zmienił właściciela, po wojnie mieściła się w nim szkoła, a od lat 70. XX wieku przedszkole. Po transformacji ustrojowej odnalezieni spadkobiercy zrzekli się swoich praw i przekazali dwór gminie. Obecnie dwór nie jest użytkowany, choć już wkrótce czeka go gruntowna renowacja. W otaczającym go parku odbywa się wiele imprez dla dzieci, zawody sportowe oraz dożynki. Dwór zbudowano jako murowany, asymetryczny pałac w stylu neorenesansowym - w miejsce wcześniejszego budynku, z którego pozostała tylko piwnica. Na belkowaniu od frontu zachowały się płaskorzeźby z hermami rodowymi: *Wężyk* i *Bończa*, dekoracje na fryzach i figura Matki Bożej w niszy budynku.

E

Ekospalarnia Kraków – oficjalnie to **Zakład Termicznego Przekształcania Odpadów w Krakowie**. Futurystyczny w kształcie, ekologiczny w formie sposób na pozbycie się wielkomiejskich odpadów. Smok krakowski naszych czasów – tak też została przedstawiona w książce dla dzieci [Nowohuckie przygody Pana Dyni](#), wydanej przez Stowarzyszenie Przyjaciół Nowej Huty. Ekospalarnia jest nie tylko nowoczesna, ale jako pierwszy zakład w Polsce otrzymała *Zielony Certyfikat*, czyli świadectwo pochodzenia energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii.

W zakładzie wytyczono ścieżkę edukacyjną, by wzmacniać świadomość ekologiczną mieszkańców – zarówno dzieci jak i dorosłych.

F

Figurka Matki Boskiej Królowej Świata w Chałupkach – kapliczka przydrożna, obiekt czci i wielkiej troski okolicznych mieszkańców, z pietyzmem dbających o jej otoczenie i czasami żartobliwie nazywających ją *Matką Boską Chałupską*. Jedno z miejsc, gdzie odprawiane są *majówki*. Przy figurce co roku organizowana jest też Międzypokoleniowa Wigilia dla mieszkańców osiedla. Ufundowana przez społeczność Chałupek ponad 60 lat temu, pozostaje do dziś pod pieczołowitą opieką pań działających społecznie przy Klubie Karino Ośrodka Kultury Kraków-Nowa Huta.

Fort 48 Batowice – pamiątka po czasach, gdy Kraków był austriacką twierdzą, funkcjonował jako jeden z mniejszych, głównych fortów artyleryjskich zewnętrznego pierścienia Twierdzy Kraków. Brał udział w pojedynku artyleryjskim z wojskami rosyjskimi podczas I wojny światowej, gdy front zbliżył się do miasta. Do roku 1974 był użytkowany przez wojsko, później został przeorganizowany i podzielony na magazyny. Obecnie nieużytkowany. Z czasów świetności w dobrym stanie zachowała się m.in. brama koszar szyjowych, elementy pancerne, a także tarcze strzelnicze. Całkowicie zarośnięty, otoczony pięknym rekreacyjnym parkiem, zachęcającym do zgłębienia tajemnic jego historii.

Fort 48a Mistrzejowice – fort pancerny pomocniczy Twierdzy Kraków. Jego zadaniem miała być obrona doliny Dłubni oraz prawego międzypola [Fortu 48 Batowice](#). Po II wojnie światowej jego rola ograniczyła się do funkcji magazynu. Obecnie zaniedbany i niewykorzystywany, stanowi urozmaicenie okolicznego parku.

Fort 49¼ Grębałów – kolejny z fortów pancernych Twierdzy Kraków, zaprojektowany przez Maurycego Brunnera. Wstąpił się w pierwszej bitwie o Kraków podczas I Wojny Światowej. Podczas II Wojny Światowej wykorzystywany na magazyny Wehrmachtu. Późniejsze losy budowli okazały się łaskawsze niż fortów wcześniej opisanych. Kompleks doczekał się odrestaurowania, utworzono ekspozycję dydaktyczną i udostępniono ją do zwiedzania. Mieści się tu także szkółka jazdy konnej i hipoterapii Ogniska Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej *Przyjaciel Konika*. Fort ma także swoją historię o duchu: Legendę o białym kawalerze z wytrzeszczem i kapralu Makarusze przeczytacie w albumie [NH70 – społeczność, tradycja i historia](#), wydanym przez Ośrodek Kultury Kraków-Nowa Huta.

Fort 49½a Mogiła –fort Twierdzy Kraków, tym razem piechoty, przystosowany do tzw. obrony bliskiej. Jego zadaniem była obrona Krakowa od wschodu, kontrola doliny Wisły i ochrona przedpola szanca *Wanda*. W okresie II Rzeczypospolitej użytkowany przez wojsko, najprawdopodobniej na magazyny. Podczas II Wojny Światowej mieściły się tu niemieckie koszary i magazyny służb budowy lotnisk. W czasie budowy Nowej Huty kwaterowali tu robotnicy, później fort powoli ulegał dewastacji. Dzięki pracom, prowadzonym w ostatnich latach, sukcesywnie odzyskuje pierwotny wygląd.

K

Kaplica pw. św. Józefa - wybudowana przez wójta Wolicy Grzegorza Kulę prawdopodobnie w roku 1812. Murowana, otoczona drzewami. Jej wnętrze zdobi obraz przedstawiający Świętą Rodzinę, w ujęciu, na którym św. Józef uczy Jezusa stolarki, a Maryja siedzi przy kądzieli. Wnęki kaplicy zajmują obrazy z postaciami świętych: Floriana, Dominika i Katarzyny. Były tu najprawdopodobniej przechowywane relikwie św. Andrzeja Boboli, które obecnie są w pobliskim kościele.

Kombinat Metalurgiczny – prawdziwe miasto w mieście, to dla jego pracowników i ich rodzin powstała cała dzielnica. Najpierw imienia Włodzimierza Lenina, potem Tadeusza Sendzimira, obecnie – po kilku szybkich zmianach nazwy - **ArcelorMittal Poland Oddział w Krakowie**. Pierwsze piece rozpoczęły prace w latach 50. XX wieku - ostatni wygaszono w 2019 r.

Kopiec Wandy – jeden z pięciu w Krakowie. Jego powstanie – podobnie jak Kopca Kraka – datowane jest na ok. VII-VIII wiek. Legenda głosi, że został usypany na cześć córki księcia Kraka-Wandy, która rzuciła się w odmęty Wisły, aby uniknąć zamążpójścia i wyjazdu z Krakowa na obce, niemieckie ziemie. Wysoki na 14 metrów, zwieńczony rzeźbą orła projektu Jana Matejki, stanowi piękny punkt widokowy i spacerowy Krakowian. Kto stanie na nim 4 listopada lub 6 lutego - ujrzy zachodzące słońce nad Kopcem Kraka.

Kościół Narodzenia Pańskiego i Św. Bartłomieja w Mogile - jeden z najcenniejszych zabytków architektury drewnianej w Polsce. Najstarszy w Polsce wybudowany w układzie halowym z trzema nawami - to wielka rzadkość wśród drewnianych kościołów gotyckich. W 1266 roku dokumentem biskupa Jana Prandoty parafię i kościół św. Bartłomieja oddano [klasztorowi w Mogile](#). Wzniesiony na nowo po pożarze, a ok. 1740 roku gruntownie przebudowany. Podczas przebudowy zachowano jednak gotycki styl, bryle kościoła nadając kształt krzyża łacińskiego i dobudowując boczne kaplice oraz piętrową zakrystię. Sto lat później dołożono jeszcze przedsionki – główny i boczny.

Kościół pw. Maksymiliana Marii Kolbego – nim powstał po latach targów z socjalistyczną władzą, msze odprawiano w *Zielonej Budce* – przemalowanym na zielono, by nie kłut w oczy komunistów, małym drewnianym baraku. Ponoć barak pamiętał jeszcze czasy wojny, gdy chronili się w nim pilnujący więźniów obozu KL Płaszow esesmani. Jego replikę można obejrzeć od strony pętli tramwajowej Mistrzejowice. Budowę dwupoziomowego kościoła zakończono w 1983 r., pierwszą mszę odprawiono w Wielkanoc tego roku. Wnętrze może pomieścić 5000 wiernych. Ołtarz główny zdobi prawie 6 metrowa rzeźba *Chrystusa Ukrzyżowanego*, z cieknącą z oka łzą, postać Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej na półksiężycu, oraz sylwetka patrona kościoła, św. Maksymiliana Marii Kolbego, której dół trawi ogień – symboliczne nawiązanie do krematoriów obozu w Auschwitz.

Kościół pw. Matki Bożej Królowej Polski Arka Pana – bryła kościoła jest równie charakterna, jak jego historia - i nie da się jej z niczym pomylić. Osiem dzwonów, składających się na mały karylion (czyli instrument muzyczny), co godzinę wydzwania znane pieśni kościelne. Nad świątynią góruje 70 metrowy krzyż - maszt, na symbolicznej kotwicy Arki Pana umieszczono oryginalny, pierwszy [Krzyż Nowohucki](#). Kamień węgielny pod budowę kościoła, pochodzący z Bazyliki św. Piotra w Watykanie, wmurował w 1969 r. kard. Karol Wojtyła – wówczas arcybiskup Krakowa

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela i Matki Bożej Szkaplerznej – drewniany kościół z XVII w., przeniesiony do Krzesławic z Jawornika koło Myślenic w latach 80-tych XX wieku jako zaczątek planowanego skansenu. Skansen nie powstał, kościół pozostał. Wnętrze kościoła pokrywa częściowo zachowana polichromia z połowy XVII w. przedstawiająca sceny Sądu Ostatecznego, zaś w ołtarzu głównym umieszczony jest krucyfiks z XVI wieku. Obecnie kościół filialny Parafii św. Wincentego w Krakowie-Pleszowie.

Krzyż Boża Męka – przykład ludowej sztuki sakralnej XIX wieku. Przedstawia scenę ukrzyżowanego Chrystusa z figurami opłakujących Go Maryi i św. Jana Ewangelisty. Figura Matki Boskiej to kopia, oryginał skradziono w 1967 roku. Sam krzyż zdobią dodatkowo żłobione główki aniołków, umiejscowione z trzech jego stron. Dodatkowe zabezpieczenie i wzmocnienie stanowi drewniany zaplecek.

Ł

Łąki Nowohuckie – łąki powstały w miejscu XVIII-wiecznego koryta Wisły i są jedynym dobrze zachowanym fragmentem takich łąk nadwiślańskich w Krakowie. W 2003 r. zostały uznane za użytek ekologiczny i obecnie stanowią obszar ochronny Natura 2000. Rośnie tu ponad 370 gatunków roślin! Na podobnych obszarowo terenach, średnio jest ich o połowę mniej. Gniazduje

tu, żywi się, albo wpada w odwiedzin kilkadziesiąt gatunków ptaków. Łąki Nowohuckie stanowią jedno z najbogatszych miejsc przyrodniczych regionu – i to na skalę międzynarodową. Są miejscem cennych lekcji ekologii i przyrody nie tylko dla uczniów i studentów. Stanowią ulubione miejsce spacerów okolicznych mieszkańców.

M

Miasteczko Ruchu Drogowego w Czyżynach – idealne miejsce na wprowadzenie małych rowerzystów w świat nakazów, zakazów i przepisów drogowych. Powstało w pobliżu ogródka jordanowskiego. Pełne alejek, uliczek z odwzorowanymi znakami drogowymi - uczy bezpieczeństwa i drogowych reguł w sposób naturalny, poprzez zabawę i praktykę.

Miejsce katastrofy lotniczej kapitana Władysława Polesińskiego – lot z Lwowa na [lotnisko w Czyżynach](#) w lipcu 1930 roku zakończył się przedwcześnie na skutek awarii, ale pilot z obserwatorem zdołali wydostać się z maszyny, nim ta kompletnie się spaliła. Dla pilota był to cud, stał się od tamtej chwili człowiekiem żarliwej wiary. Zaangażował się w działalność społeczną i propagandową, krzewiąc ideę *mocnego człowieka* – obywatela zdolnego do natychmiastowych ofiar dla Boga i Ojczyzny. Zmarł w szpitalu podczas kampanii wrześniowej, po zestrzeleniu przez niemiecką obronę przeciwlotniczą.

Mogilski Plac Targowy – popyt rodzi podaż, więc wraz z [budową pierwszych bloków](#) pojawiła się konieczność uzupełniania przez okolicznych rolników kulejących nieco oficjalnych kanałów zaopatrzenia socjalistycznego człowieka. Tak powstał pierwszy nowohucki plac targowy – ten w Mogile. W latach 80. XX wieku słynął z handlu towarami przywożonymi z demoludów, czyli państw tak zwanej demokracji ludowej – bloku krajów socjalistycznych pozostających pod czujnym okiem Związku Radzieckiego.

Muzeum Czynu Zbrojnego – prawdziwa gratka dla miłośników historii i militariów. Pierwsza muzealna wystawa powstała już w 1963 r. i pokazywała eksponaty z prywatnych zbiorów pracowników Huty im. Lenina, pamiątki polskich powstań i wojen. Po kilkunastu latach powiększono przestrzeń, bo zbiory placówki rozrosły się do ponad 3 tysięcy egzemplarzy, obejmujących różne typy broni i umundurowania, medale, dokumenty, zdjęcia a także prace więźniów z obozów koncentracyjnych. Przed muzeum stoi czołg IS-2, który brał udział w 6 zwycięskich walkach od Pragi i Zgorzelca po Berlin.

Muzeum PRL-u w dawnym kinie Światowid – najmłodszy oddział Muzeum Krakowa. Prezentuje zbiory związane nie tylko z Nową Hutą, bo pochodzące zarówno z czasów współczesnych, jak i przed powstaniem miasta oraz kombinatu. Muzeum prowadzi działalność

edukacyjną i wystawienniczą. Wprowadza w nastrój epoki PRL-u zapraszając na spotkania, warsztaty i debaty z postaciami związanymi z tym okresem. Ukazuje różne aspekty życia epoki: społeczne, polityczne i kulturowe. Przybliża architekturę i dizajn PRL.

N

Narodowe Centrum Rugby 7 – piłka jest jajowata a bramki są dwie, z sędzią się nigdy nie dyskutuje, a na boisku nie ma miejsca na symulowanie i udawanie. Szkoła charakteru dla krakowskich dzieci i młodzieży. Centrum powstało w 2014 r. Zajmuje teren ok. 2 ha, na którym poza przygotowaniem młodych adeptów rugby prowadzi działalność szkoleniową i edukacyjną oraz przeprowadza imprezy i zawody sportowe.

Nowohuckie Centrum Kultury – swoją działalność prowadzi od lat 80. XX wieku. Organizuje zajęcia w kilkunastu sekcjach edukacyjno-artystycznych, przeznaczonych dla różnych grup wiekowych. Oprócz tej działalności prowadzi na skalę międzynarodową kongresy, targi i wystawy. W 2016 r. Centrum otworzyło pierwszą stałą galerię Zdzisława Beksińskiego, a w 2020 r. galerię Jerzego Dudy Gracza

O

Oczyszczalnia ścieków Kujawy – potrafi nie tylko oczyścić ścieki, ale też wyprodukować prąd i ciepło. Mimo, że oczyszczalnia pracuje nieustannie, my również pamiętajmy o ochronie naturalnych zasobów. Oczyszczalnia działa od 1999 r. i zajmuje przestrzeń 40 ha. Oczyszcza ścieki z terenu Nowej Huty, przemysłowe z kombinatu metalurgicznego, przyjmuje też ścieki z lewobrzeżnego kolektora Białuchy.

Ogród społeczny *Zielono mi* – pierwszy społeczny ogród w Krakowie, którego inicjatorką była Anna Brydniak. Powstał w 2012 roku dzięki zaangażowaniu okolicznych mieszkańców, z funduszy które zdobyli, wygrywając konkursy *Ogrody Nowej Huty* i *Samorząd z inicjatywą*. Miejsce spotkań ludzi dbających o wygląd otoczenia, pragnących z pasją, na powierzchni 36 arów, realizować swoje ogrodnicze pomysły.

Opactwo Cystersów w Mogile – cystersi przybyli do Mogiły w 1222 roku. I zostali w niej po dziś dzień. W krużgankach zobaczyć można odnowioną 24-godzinną tarczę najstarszego w Polsce zegara mechanicznego pochodzącego z XIII w. A jednak czas płynie tu inaczej. Opactwo gościło w swoich murach polskich królów i królowe, między innymi Bolesława V Wstydliwego z żoną - św. Kingą, Kazimierza Wielkiego, Władysława Jagiełło z św. Jadwigą, Zygmunta Starego i królową Bonę, Stefana Batorego, Zygmunta Wazę a także cara Aleksandra I. Bywali tu Wojciech Bogusławski, Cyprian Kamil Norwid, Jan Matejko, Adam Chmielowski czy Stanisław Wyspiański.

Ośrodek Kultury im. C.K. Norwida – ważny punkt na kulturalnej mapie Nowej Huty: mieści się tu ARTzona, Kino Studyjne *Sfinks* czy Galeria Huta Sztuki. *I tak ja widzę przyszłą w Polsce sztukę* – pisał niegdyś patron placówki.

P

Pałac Wodzickich w Kościelnikach – prawdziwa rezydencja magnacka, obecnie w stanie rozkładu. Pierwszym właścicielem był wojewoda Stanisław Lubomirski. Na początku XVIII wieku powstał tu barokowy pałac, którego budowę zlecił Stefan Morstin. Pod koniec stulecia Eliaz Wodzicki, zgodnie z panującą wówczas modą nadał mu klasycystyczny wygląd. W rezydencji bywał król Stanisław August Poniatowski, a ojciec Jana Matejki – Franciszek Ksawery nauczał muzyki. Po upadku Powstania Warszawskiego Wodziczcy zorganizowali w pałacu szpital dla uchodźców z Warszawy, po wojnie opuścili majątek a stacjonujący tam żołnierze Armii Czerwonej dokonali wielu spustoszeń.

Park Edukacyjny w Branicach – *tu na razie jest ściernisko, ale będzie...* skansen architektury ziemi krakowskiej, ze szczególnym uwzględnieniem terenów nowohuckich. Zadba o to **Kraków Nowa Huta Przyszłości SA**. – spółka powołana przez Gminę Miejską Kraków i Województwo Małopolskie. Otwarcie zaplanowano w 2023 r., ale już dziś wiadomo mniej więcej, jakie obiekty znajdują się w placówce. Na powierzchni ponad 5 hektarów rozlokowane zostaną chłopskie zagrody z wyposażeniem, karczma i kościół, ale też pasieka, pola ze zbożem i zielniki.

Park i willa Rogozińskich – przykład podmiejskich willi, które w II połowie XIX w. zaczęły zastępować szlacheckie dworki. Wiadomo że wcześniej teren ten należał do – znanego nawet z nazwiska - rolnika Stanisława Zemły. Sąsiadujący park stanowił początkowo część posiadłości i był aż do czasów II wojny światowej obiektem częstych eksperymentów kompozycyjnych kolejnych właścicieli. Po powstaniu Nowej Huty stał się miejscem wypoczynku i relaksu mieszkańców. Nieco zaniedbany, blask odzyskał po 2006 roku dzięki rewitalizacji terenu. Organizowane są tu koncerty i wystawy plenerowe. W parku stoi głaz upamiętniający Wojciecha Bogusławskiego, który akcją swojej opery *Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale* umieścił właśnie w Mogile.

Park im. generała pilota Stanisława Skalskiego, uczestnika Bitwy o Anglię – zajmuje powierzchnię 5 hektarów i nazywany jest *Płucami Czyżyn*. Nosi imię asa myśliwskiego z okresu II wojny światowej, który uzyskał największą liczbę zestrzeleń wrogich samolotów spośród polskich pilotów. Park w przeważającej części porośnięty jest drzewami, ale znalazło się w nim też miejsce na łąki kwietne, hotel dla owadów i domek dla trzmieli. W altanie, położonej

w zachodniej części, stoi artezyjska studnia głębinowa – ponoć woda z takiej studni liczy sobie około 10 tysięcy lat. Przy parku znajduje się też ciekawy plac zabaw – można odlecieć!

Park im. Stefana Żeromskiego – niewielki park przy osiedlu Na Skarpie. A w nim marzenie każdego dziecka: domek na drzewie w kształcie gniazda. I równie ciekawy, edukacyjny plac zabaw z urządzeniami nawiązującymi kształtem do przyrody [Łąk Nowohuckich](#): liny przypominające kształtem pajęczynę krzyżaka łąkowego, gniazda wiklinowe z jajami bączka, derkacza i świerszczaka oraz siedzisko w kształcie zaskrońca. Ze skraju parku roztacza się doskonały widok na łąki, wiedzie tędy – oprócz *Velo Huta* – ścieżka edukacyjna prowadząca wzdłuż wiślanej skarpy.

Park Ratuszowy – pierwotnie miał tu stanąć ratusz miasta Nowa Huta – samodzielnej, odrębnej od Krakowa, miejscowości. Plany jednak się zmieniły, dzięki czemu powstał tu park o powierzchni ponad 2 hektarów. U zbiegu głównych alejek, przecinających się mniej więcej na środku zielonego terenu, stoi charakterystyczna rzeźba Wiesława Bielaka- [Akwarium](#). To jedyna ocalała z kilku wcześniej zdobitych park artystycznych konstrukcji. Piękna przestrzeń na spacer i rekreację. Organizowane są tu też *Targi śniadaniowe*, gdzie można w plenerze skosztować lokalnych produktów. Dla miłośników szachów ustawiono stoliki z szachownicami na blatach – często spotkać można tu nowohucian pochylonych nad figurami, obmyślających ich kolejne ruchy.

Park Szwedzki – swoje miano zawdzięcza sąsiadującemu z nim [Błokowi Szwedzkiemu](#). Nazwę zaproponował prezydent Jacek Majchrowski po rewitalizacji terenu w 2004 roku. Przez pierwsze dekady istnienia był bezimiennym skwerem, wykorzystywanym przez wędrownie wesołe miasteczka oraz miejscem zbierania się na manifestacje i pochody. Z czasem skwer zaczęto obsadzać drzewami i krzewami.

Park Tysiąclecia – jego powierzchnia to ponad 10 hektarów niezwykle urozmaiconego terenu – zarówno pod względem ukształtowania jak i wykorzystania. Teren parku stopniowo wznosi się do góry w kierunku północnym, a różnica wysokości skrajnych punktów to niemal 30 metrów. Na jego terenie wybudowano scenę plenerową, postawiono place zabaw, fontannę, skate park, alejki sensoryczne i boisko. W śnieżne zimy w parku funkcjonują górki saneczkowe.

W południowej części nad skarpą jest punkt widokowy na panoramę miasta. W 2009 roku na teren parku, chwilę po starcie z pasa startowego [lotniska Rakowice-Czyżyny](#) spadł samolot Cessna 172, który brał udział w Małopolskim Pikniku Lotniczym. Tragiczny wypadek upamiętnia pomnik-głaz, postawiony w miejscu katastrofy.

Pierwszy blok Nowej Huty, os. Wandy 14 – to tu zaczęła się nowohucka historia. Pierwszy blok mieszkalny stanął w czerwcu 1949 roku pośród [cysterskich](#) sadów. O tym, że jest najstarszy zaświadcza pamiątkowa tablica, wmurowana w jego fasadę. Najstarsze osiedle Nowej Huty wzbudziło zainteresowanie samego Andrzeja Wajdy. W filmie *Człowiek z marmuru* [można zobaczyć](#) ujęcia budowy pierwszych bloków.

Plac Bieńczycki – jedno z nowohuckich targowisk, powstałe pod koniec lat 50. XX wieku, z zupełnie niepowtarzalnym specjałem – Zapiekaną Bieńczyką. Niewiele zostało już miejsc w Krakowie, gdy zapiekanki smakują *jak przed laty* – to zdecydowanie do nich należy. Wrażenie kulinarnej podróży w czasie potęguje oldschoolowy wystrój lokalu, ale by móc go w pełni podziwiać, trzeba trafić na rzadkie chwile, gdy przed jego witryną nie tłoczy się niecierpliwie kolejka wygłodniałych nowohucian i turystów.

Plac Centralny im. R. Reagana – miejsce tak centralnie ważne dla Nowej Huty, że aż zawiązał się komitet protestacyjny, gdy słowo *Centralny* z nazwy miało zostać usunięte. Słynie z otaczającej architektury, cyfrowego zegara oraz krokusów, posadzonych dla nowohuckich instagramersów. Budowa Placu rozpoczęła się w 1949 r, jego koncepcję architektoniczną opracowali Marta i Janusz Ingardenowie oraz Tadeusz Ptaszycy. Z czasem plany uległy niewielkim modyfikacjom – w ten sposób zamiast teatru powstało [Nowohuckie Centrum Kultury](#).

Planty Bieńczyckie – długi na 2 kilometry park z licznymi alejkami i placami zabaw. Powstał na przełomie lat 60. i 70. XX wieku. Miał tworzyć wraz z [Plantami Mistrzejowickimi](#) wzorowany na Plantach Krakowskich zielony ciąg parkowy przez osiedla Bieńczyk i Mistrzejowic, aż po [Fort Batowice](#).

Planty Mistrzejowickie – przedłużenie [Plant Bieńczyckich](#) (a może odwrotnie?). Park zajmuje powierzchnię ok. 10 hektarów. Powstawał na początku lat 70. XX wieku, równoległe z okolicznymi osiedlami Mistrzejowic. Znajdują się tu place zabaw, [Skate Park](#), [Trial Park](#), boiska i amfiteatr.

Pomnik Krzyża Nowohuckiego, os. Teatralne – pomnik odsłonięty został w 2007 roku w miejscu, gdzie stał pierwotnie Krzyż Nowohucki. Ten z kolei symbolizował miejsce, w którym miał stanąć pierwszy nowohucki kościół. Ustawili go sami nowohucianie. Jednak decyzją władz zamiast kościoła stanąć miała tu nowa szkoła. Gdy zapadła decyzja o usunięciu krzyża, w jego obronie doszło do starć mieszkańców z milicją. Krzyż pozostał, drewniany został z czasem zastąpiony metalowym, a ten... ponownie drewnianym. Pierwszy z nich zobaczyć można dziś na kotwicy [Arki Pana](#), a ostatni przeniesiono niedaleko, bo stoi przy kościele Najświętszego Serca Pana Jezusa, który też koniec końców powstał. Choć już nie jako pierwszy w Nowej Hucie.

Przylasek Rusiecki – raj dla wędkarzy, a od 2021 roku także jedno z najatrakcyjniejszych miejsc rekreacji dla krakowian. W Przylasku znajduje się kilkanaście zbiorników wodnych, powstałych po zalaniu wyrobisk żwirowni. Przy zbiorniku nr 1 powstało funkcjonalnie urządzone kąpielisko z plażą, pomostami i infrastrukturą do uprawiania sportów wodnych. Plażę usypano z 5 tysięcy ton piasku, a zastosowanie proekologicznych rozwiązań i udogodnień rekreacyjnych powoduje, że miejsce to staje się przystanią spokoju i wypoczynku. To jeszcze nie koniec zmian i udogodnień czekających to miejsce.

S

Skate Park Mistrzejowice – miejsce dla miłośników sportów ekstremalnych, uzbrojonych w rolki, deskorolki czy hulajnogi. Tu poćwiczysz *ollie frontside* czy *varial kickflipa*. Bywalcy twierdzą, że trudniej to wymówić niż wykonać. Zapewne także nazwy zainstalowanych tu urządzeń - quarter pipe, bank ramp z grindboxem, funbox piramida, fala, wall, bank ramp, grindbox, funbox z grindboxem – są dla nich oczywiste. Dla nas nie, dlatego w tym miejscu stawiamy kropkę.

Stadion Miejski Hutnika Kraków – czyli popularne *Suche Stawy*. Najważniejszy obiekt sportowy w Nowej Hucie. Bywały tu między innymi reprezentacje piłkarskie Polski, Anglii i Węgier, gościło AS Monaco. Stadion był także areną istotnych wydarzeń pozasportowych. Nazwa *Suche Stawy* ma swój rodowód w istniejących tu wcześniej przyklasztornych stawach rybnych [Opactwa Cystersów w Mogile](#). To nie tylko stadion, ale też okoliczne obiekty, składające się na cały kompleks sportowy: trzy trawiaste boiska i jedno sztuczne, hala sportowa, korty, stare lodowisko.

T

Teatr Ludowy – działa od grudnia 1955 r. w budynku zaprojektowanym przez Janusza i Martę Ingardenów oraz Jana Dąbrowskiego. Jego działalność rozpoczęła premiera sztuki *Krakowiaczy i Górale* Wojciecha Bogusławskiego. Swoje sztuki Teatr Ludowy prezentuje również na *Scenie Pod Ratuszem*, zlokalizowanej w podziemiach Wieży Ratuszowej na Rynku Głównym, a jego najmłodsze dziecko to scena *Stolarnia*, która powstała w 2004 r. w miejscu starej, teatralnej pracowni stolarskiej przy os. Teatralnym 23.

Teatr Łażnia Nowa – otwarty w 2005r. na terenie warsztatowym Zespołu Szkół Mechanicznych przy os. Szkolnym 25. Jednak korzenie placówki sięgają historii działalności Stowarzyszenia Teatralnego *Łażnia*. Specyficzny, postindustrialny charakter lokalizacji podkreśla awangardowy repertuar, z którego słynie teatr. Warta podkreślenia jest kooperacja z partnerami zagranicznymi oraz współpraca z lokalną społecznością. Teatr organizuje pokazy filmowe, wystawy, spotkania, koncerty i festiwale, w tym Międzynarodowy Festiwal Teatralny *Boska Komedia*. Projekty Łażni

Nowej wychodzą także poza zajmowaną przestrzeń - można w nich uczestniczyć na ulicach i podwórkach nowohuckich blokowisk.

Tężnia solankowa – powstała, jako pierwsza ogólnodostępna tężnia solankowa w Krakowie w 2020 r. Powstałaby już wcześniej, ale niestety pojawiła się jakaś dziewczynka lub chłopczyk z zapawkami. Mikroklimat który wytwarza, oprócz solidnej dawki jodu, wpływa pozytywnie także na głos i skórę i alergię, a relaksujący spacer pozwoli na regenerację zwłaszcza osobom po przebytych chorobach i palaczom.

Trial Park Mistrzejowice – ekstremalna szkoła rowerowej jazdy dla tych, którym pokonywanie ulicznych krawężników nie zapewnia już adrenaliny. Dzięki lokalizacji na [Plantach Mistrzejowickich](#), wraz z pobliskim [Skate Parkiem](#) tworzą miejsce sportowej rozrywki dla wytrwałych. Na obszarze o powierzchni ok. 900 m² znajdziemy 4 stopnie trudności tras.

W

Wały wiślane – zapatrzeni w leniwy nurt najdłuższej polskiej rzeki muszą pamiętać, by zjechać z wałów we właściwym czasie. Widok Żurawia Gdańskiego może być nieco zaskakującym zakończeniem rowerowej wycieczki, choć wielu zdołało już taką trasę pokonać. Już niedługo nowohucki odcinek wałów zmieni swój wygląd – a wszystko za sprawą kosztującego blisko 100 milionów złotych projektu modernizacji. Słychać głosy, że modernizacja wpłynie na komfort podróżowania wałami przez rowerzystów i stworzy nowe możliwości zwiedzania tych terenów. Trzymamy kciuki!

Wieża Eiffla – wcale nie trzeba ruszać nad Sekwanę, by zobaczyć słynną wieżę. Stoi na jednej z działek w ROD Lubocza. Obok niej dwa inne nie mniej znane symbole – wieża telewizyjna z Toronto i krakowska Wieża Mariacka. Dzieło nietuzinkowego właściciela działki z ciekawym hobby! Aby zobaczyć te budowle, trzeba zboczyć kilkadziesiąt metrów w bok od szlaku prostopadłą asfaltową dróżką, biegnącą tuż przy ogrodzeniu działek.

Z

Zalew Nowohucki i jego otoczenie – od chwili powstania stanowił miejsce wypoczynku, pikników rodzinnych, imprez sportowych i koncertów. A także randek i rozmaitych *wybryków młodości*. Gdyby ryby w Zalewie potrafiły mówić, opowiedziałyby niejedną historię. Sam zalew ma powierzchnię 7 hektarów, ale wraz z przylegającym do niego parkiem ponad 10 ha, tworzy miejsce wypoczynku, pikników rodzinnych, koncertów i imprez plenerowych. Nowoczesna zabudowa, alejki, oświetlenie, boiska i korty a ostatnio pływające, podświetlane fontanny dodają urokowi tego miejsca. W 2020 roku oddano do użytku [tężnię solankową](#), plac zabaw i plażę, a na

znajdującej się tu wyspie, zwanej *Małpim Gajem* swoje miejsca lęgowe upodobały sobie m.in. łabędzie, kaczki i rybitwy.

Zespół dworski w Łuczanowicach – jego centralnym punktem jest modernistyczny dwór z 1902 roku, zaprojektowany przez Tadeusza Stryjeńskiego a należący do rodziny Mycielskich. Mieści się w nim kaplica, świetlica i mieszkanie prywatne, a także [Klub Aneks Ośrodka Kultury Kraków-Nowa Huta](#). Wewnątrz zachowały się oryginalne kafelki, posadzki i piece kaflowe. Pierwotnie otoczony był parkiem w stylu angielskim, z dwoma stawami. Współcześnie pozostał jeden staw, mocno zaniedbany, lecz będący rajem dla chronionych gatunków płazów oraz ptaków. Obiekt w 1980 roku został wpisany na listę zabytków Miasta Krakowa.